

Competències bàsiques¹

Esquema

“La finalitat de l'educació és aconseguir que els nois i les noies adquireixin les **eines necessàries** per **entendre** el món en què estan creixent i que els guiïn en el seu actuar; posar les bases perquè esdevinguin persones capaces d'intervenir activament i crítica en la societat plural, diversa, i en continu canvi, que els ha tocat viure. A més de **desenvolupar els coneixements, capacitats, habilitats i actituds** (el saber, saber fer, saber ser i saber estar) necessaris, els nois i les noies han d'aprendre a **mobilitzar tots aquests recursos personals** (saber actuar) per assolir la realització personal i esdevenir així persones responsables, autònomes i integrades socialment, per exercir la ciutadania activa, incorporar-se a la vida adulta de manera satisfactòria i ser capaços d'**adaptar-se a noves situacions** i de desenvolupar un **aprenentatge permanent** al llarg de la vida”.

Competències bàsiques							
Competències transversals						Competències específiques centrades en viure i habitar el món	
Competències comunicatives		Competències metodològiques			Competències personals	C. en el coneixement i la interacció amb el món físic	C. social i ciutadana
C. comunicativa lingüística i audiovisual	C. artística i cultural	Tractament de la informació i C. digital	C. matemàtica	C. d'aprendre a aprendre	C. d'autonomia i iniciativa personal		

Competències comunicatives

Aprendre a comunicar = saber expressar fets, conceptes, emocions, sentiments i idees.
Comunicar-se, a més, afavoreix el desenvolupament de les altres CB

1. Competència comunicativa lingüística i audiovisual

Suposa saber interaccionar

- Oralment (conversar, escoltar, expressar-se)
- Per escrit
- Amb ús dels llenguatges audiovisuals

I fent servir:

- El propi cos
- Les TIC (competència digital)
- La gestió de diverses llengües
- Ús de diferents suports i tipus de text adequats a les diferents situacions

¹ Currículum d'educació secundària obligatòria. Decret 143/2007. DOGC núm. 4915

Aquesta competència és la base de tots els aprenentatges i, per tant, el seu desenvolupament és responsabilitat de totes les matèries del currículum. Aquesta competència és essencial en la construcció dels coneixements i pensament social crític, en el tractament de la informació (tècniques per memoritzar, organitzar, recuperar, resumir, sintetitzar, etc) i el domini dels recursos comunicatius específics de les diverses matèries que han de facilitar la comunicació del coneixement i compartir-lo (descrivint, explicant, justificant, interpretant o argumentant els fenòmens que es plantegen en els projectes d'estudi a les aules). Per fer-ho, cal tenir molt present la varietat de textos que s'usen o que es construeixen en aquestes activitats. Com a exemple pot servir aquesta llista:

- Textos que contenen: reportatge, testimoni, anècdota...
- Textos que descriuen: informe d'observacions, acta, llistes, descripció d'un lloc, d'una situació, d'un personatge, d'un objecte, fulletó informatiu...
- Textos que expliquen: presentació d'un objecte, article d'enciclopèdia, llibre de text, reportatge, notícia periodística...
- Textos que organitzen informació o idees: quadre, esquema, mapa conceptual, mural, maqueta...
- Textos que diuen com fer: recepta, instruccions de muntatge, consells o suggeriments, protocol de laboratori o dossier de sortida de camp, consignes, normes o regles d'un joc...
- Textos per a convèncer o fer actuar: anunci, cartell de promoció, text d'opinió, debat...
- Textos que impliquen interaccions verbals: entrevista, conversa, dramatització, còmic...
- Textos que serveixen d'eines de referència: diccionari, atlas, catàleg, anuari, banc de dades, glossari...

Cal aprendre a parlar, escoltar, exposar i dialogar per aprendre. S'aprèn a llegir i comprendre millor els textos, i a escriure i reflexionar i revisar com s'escriu, s'aprèn a pensar, a partir d'unes bones interaccions orals. En això juguen un paper clau les preguntes, les que realitza el professorat i les que aprèn a formular l'alumnat.

Aquesta competència cal que s'apliqui també en:

- La cerca, selecció i processament de la informació provinent de tot tipus de mitjans i de tota mena de suports;
- La comprensió i la composició de missatges diferents amb intencions comunicatives o creatives diverses, i en suports diversos;
- Donar coherència i cohesió al discurs i a les pròpies accions i tasques, per resoldre les situacions pròpies de cada àmbit curricular.

Aquesta competència suposa el diferent domini de llengües, tant oralment com per escrit, en múltiples suports i amb els complement dels llenguatges audiovisuals en varietat de contextos i finalitats, com a eina per aprendre a aprendre.

2. Competència artística i cultural

Suposa conèixer, comprendre, apreciar i valorar críticament diferents manifestacions culturals i artístiques. És saber crear amb paraules, amb el propi cos, amb tota mena de materials, suports i eines tecnològiques, tant individualment com col·lectiva, les

representacions i anàlisi de la realitat que facilitin l'actuació de la persona per viure i conèixer en societat.

Tot i que es pot relacionar especialment amb les matèries de l'educació artística, d'alguns camps de les ciències socials o la literatura, és una competència interdisciplinària.

Aquesta competència facilita tant expressar-se i comunicar-se com percebre, representar, comprendre i enriquir-se amb diferents realitats i produccions del món de l'art i de la cultura considerat en el sentit més ampli del terme.

Requereix posar en funcionament la iniciativa, la imaginació i la creativitat per expressar-se mitjançant codis artístics i, en la mesura que les activitats culturals i artístiques suposen en moltes ocasions un treball col·lectiu, disposar d'habilitats de cooperació, i tenir consciència de la importància de donar suport i apreciar les iniciatives i contribucions d'altri en la consecució del resultat final.

Les competències metodològiques

Focalitzen determinats aspectes que són comuns a la competència comunicativa, fan referència a desenvolupar mètodes de treball eficaços i adequats a les situacions escolars i a l'ús de les tecnologies de les TIC per a la resolució de problemes que es plantegin en diferents situacions i entorns. En essència, es tracta de competències per convertir la informació en coneixement eficaç, amb el raonament crític, amb la capacitat per organitzar-se les feines, amb el sentit de la responsabilitat i la disciplina, la perseverança i el rigor en la realització dels treballs.

Tres competències metodològiques:

- Tractament de les TIC
- Matemàtica
- Aprendre a aprendre

3. Tractament de la informació i la competència digital

És una competència transversal que cal atendre i particularitzar en cadascuna de les matèries curriculars. No hi ha un tractament de la informació al marge dels continguts específics de les matèries.

Aquesta competència es desenvolupa en la cerca, captació, selecció, registre i processament de la informació, amb l'ús de tècniques i estratègies diverses segons la font i els suports que s'utilitzin (oral, imprès, audiovisual, digital).

La competència digital suposa:

- Emprar les TIC com a eina en l'ús de models de processos: matemàtics, físics, socials, econòmics o artístics
- Processar i gestionar adequadament informació abundant i complexa
- Resoldre problemes reals
- Prendre decisions
- Treballar en entorn col·laboratiu ampliant els entorns de comunicació
- Generar produccions responsables i creatives

Implica anar desenvolupant metodologies de treball que afavoreixin que l'alumnat pugui esdevenir autònom, eficaç, responsable, crític i reflexiu en la selecció, tractament i utilització de la informació i les seves fonts.

4. Competència matemàtica

Implica l'habilitat per comprendre, utilitzar i relacionar els números, les seves operacions bàsiques, els símbols i les formes d'expressió i raonament matemàtic, tant per produir i interpretar distints tipus d'informació, com per ampliar el coneixement sobre aspectes quantitius i espacials de la realitat, i per entendre i resoldre problemes i situacions relacionats amb la vida quotidiana i el coneixement científic i el món laboral i social.

Implica:

- Conèixer i manegar elements matemàtics bàsics (tipus de números, mesures, símbols, elements geomètrics...) en situacions reals o simulades de la vida quotidiana
- Elaborar la informació a través d'eines matemàtiques (mapes, gràfics...) per poder-la interpretar
- Posar en pràctica processos de raonament que condueixin a la solució de problemes o a l'obtenció de la informació

L'assoliment d'aquesta competència s'aconsegueix en la mesura que els coneixements, les habilitats i actituds matemàtics s'apliquen de manera espontània a una àmplia varietat de situacions, provinents d'altres camps de coneixement i de la vida quotidiana, la qual cosa augmenta la possibilitat real de seguir aprenent al llarg de la vida, tant en l'àmbit escolar o acadèmic com fora d'aquest, i afavoreix la participació efectiva en la vida social.

5. Competència d'aprendre a aprendre

Implica disposar d'habilitats per conduir el propi aprenentatge i, per tant, ser capaç de continuar aprenent de manera cada vegada més eficaç i autònoma d'acord amb els propis objectius i necessitats. Es la competència metodològica que, d'alguna manera, guia les accions i el desenvolupament de totes les altres competències bàsiques.

Té dues dimensions fonamentals:

- a. L'adquisició de la consciència de les pròpies capacitats (intel·lectuals, emocionals, físiques), del procés i de les estratègies necessàries per desenvolupar-les, i del que es pot fer amb ajuda d'altres persones o recursos.
- b. Disposar d'un sentiment de competència personal que redunda en el desenvolupament de les actituds, la motivació, la confiança en un mateix i el gust d'aprendre.

Comporta tenir consciència i regulació conscient d'aquelles capacitats que entren en joc en l'aprenentatge: l'atenció, la concentració, la memòria, la comprensió i l'expressió lingüística... També es planteja l'ús de tècniques facilitadores d'aquest autocontrol, com les bases d'orientació, els plans de treball, el treball cooperatiu i per projectes, la resolució de problemes, l'organització d'activitats i temps de forma efectiva...

Implica fomentar el pensament creatiu, la curiositat de plantejar-se preguntes, identificar i plantejar la diversitat de respostes possibles davant una mateixa situació o problema, utilitzant diverses estratègies i metodologies que permetin afrontar la presa de decisions de manera racional i crítica, amb la informació disponible.

Fa necessària la perseverança en l'estudi i l'aprenentatge. Implica la consciència, gestió i control de les pròpies capacitats i coneixements des d'un sentiment de competència o eficàcia personal, i inclou tant el pensament estratègic, com la capacitat de cooperar, d'autoavaluar-se, i el maneig eficient d'un conjunt de recursos i tècniques de treball intel·lectual.

Les competències personals

Està vinculada al desenvolupament i a l'afirmació de la identitat personal i es tradueix en afirmar els seus propis valors i autonomia, però també en actituds d'obertura, flexibilitat i compromís vers les altres persones.

6. Competència d'autonomia i iniciativa personal

Es refereix a l'adquisició de la consciència i aplicació d'un conjunt de valors i actituds personals com:

- Responsabilitat
- Perseverança
- Coneixement d'un mateix
- Autoestima
- Creativitat
- Autocrítica
- Control emocional
- Capacitat d'elegir
- Capacitat de calcular riscos i d'afrontar els problemes
- Capacitat de demorar la necessitat de satisfacció immediata
- Capacitat d'aprendre de les errades i d'assumir riscos

Remet a la capacitat de:

- Elegir amb criteri propi
- Imaginar projectes
- Portar endavant les accions necessàries per desenvolupar les opcions i plans personals, responsabilitzant-se en l'àmbit personal, social i laboral.

Competències específiques centrades en viure i habitar el món

Implica tenir en compte l'enriquiment que proporcionen les relacions socials i, en especial, el diàleg intergeneracional, i valorar les aportacions, manifestacions i produccions culturals en la seva diversitat i pluralitat de gènere, temps i espai, com a part del patrimoni cultural de la humanitat.

7. Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic

Aquesta competència mobilitza els sabers escolars i actualitza el conjunt de competències per:

- fer un ús responsable dels recursos naturals,
- tenir cura del medi ambient,
- realitzar un consum racional i responsable,
- protegir la salut individual i col·lectiva com a elements clau de la qualitat de vida de les persones

Aquesta competència suposa el desenvolupament i aplicació del pensament científicotècnic per interpretar la informació que es rep i per predir i prendre decisions amb iniciativa i autonomia en un món en què els avenços que es van produint en els àmbits científic i tecnològic són molt ràpids i tenen una influència decisiva en la vida de les persones, la societat i el món natural.

8. Competència social i ciutadana

Fa possible comprendre la realitat social en què es viu, cooperar, conviure i exercir la ciutadania democràtica en una societat plural, així com comprometre's a contribuir en la seva millora. Si bé aquesta competència manté vincles més estrets amb les matèries de ciències socials i d'educació per a la ciutadania, mobilitza recursos d'altres matèries del currículum.

Integra coneixements, habilitats i actituds que permeten participar, prendre decisions, triar com comportar-se en determinades situacions i responsabilitzar-se de les eleccions i decisions adoptades. Pren com a referència un model de persona que pugui ser un element actiu en la construcció d'una societat democràtica, solidària i tolerant, i compromès a contribuir en la seva millora.

Coneixements:

- Evolució i organització de les societats, i sobre els trets i valors del sistema democràtic
- Utilització del judici moral per triar i prendre decisions, i per exercir activament els drets i deures de la ciutadania

Habilitats:

- Conèixer-se i valorar-se
- Saber comunicar-se en diferents contextos
- Expressar les pròpies idees i escoltar les alienes
- Ser capaç de posar-se en el lloc d'altri
- ...

Desenvolupament de les competències bàsiques

El desenvolupament competencial implica la capacitat d'utilitzar els coneixements i habilitats de manera transversal i interactiva, en contextos i situacions que requereixen la intervenció de coneixements vinculats a diferents sabers, cosa que implica la comprensió, la reflexió i el discerniment tenint en compte la dimensió social de cada situació.

Per avançar en el seu assoliment, és fonamental emmarcar els processos d'ensenyament i aprenentatge entorn als quatre eixos següents:

- Aprendre a ser i actuar de manera autònoma
- Aprendre a pensar i comunicar
- Aprendre a descobrir i tenir iniciativa
- Aprendre a conviure i habitar el món

Aprendre a ser i actuar de manera autònoma per tal que cadascú construeixi la seva pròpia manera de ser i utilitzi aquesta manera de ser per a desenvolupar-se en les situacions que l'àmbit escolar i la pròpia vida li plantegen. Treballar l'autoconeixement, la construcció i l'acceptació de la pròpia identitat, la regulació de les emocions, l'autoexigència i el desenvolupament d'estratègies d'aprenentatge, del pensament crític i d'hàbits responsables és essencial per a aprendre a ser i actuar de manera autònoma.

Aprendre a pensar i comunicar per tal d'afavorir la comprensió significativa de les informacions i la construcció de coneixements cada vegada més complexos. Cercar i gestionar informació provinent de diferents fonts i suports, utilitzar diferents tipus de llenguatges (verbal, escrit, visual, corporal, digital...) en la comunicació d'informacions, sentiments i coneixements, treballar de manera cooperativa i ser conscient dels propis aprenentatges, afavoreix la construcció del coneixement i el desenvolupament del pensament propi.

Aprendre a descobrir i tenir iniciativa per tal de potenciar la utilització dels coneixements de què es disposa per a interpretar la realitat, establir diàlegs interactius sobre fets i situacions, afavoreix la construcció de coneixements més significatius i cada vegada més complexos, i el compromís per a implicar-se en processos de millora. Explorar, experimentar, formular preguntes i verificar hipòtesis, planificar i desenvolupar projectes, cercar alternatives esdevenen elements clau en els processos de formació de l'alumnat.

Aprendre a conviure i habitar el món per tal que els nois i noies esdevinguin ciutadans i ciutadanes actius en una societat democràtica i participativa. La conscienciació per la pertinença social i comunitària, el respecte per la diversitat, el desenvolupament d'habilitats socials, el funcionament participatiu de la institució escolar, el treball en equip, la gestió positiva dels conflictes, el desenvolupament de projectes en comú, afavoreixen la cohesió social i la formació de persones compromeses i solidàries.